

LOGISTYKA WIELONARODOWA JAKO FILAR ZABEZPIECZENIA LOGISTYCZNEGO POLSKIEGO KONTYNGENTU WOJSKOWEGO

MULTINATIONAL LOGISTIC AS THE PILLAR OF LOGISTICS SUPPORT OF POLISH MILITARY CONTINGENT

Andrzej ŁYDKA

Akademia Sztuki Wojennej, Wydział Zarządzania i Dowodzenia

Streszczenie

Polskie kontyngenty wojskowe (PKW) różnią się zakresem zadań realizowanych w obszarze odpowiedzialności oraz strukturą organizacyjną i liczebnością. Jednak system zabezpieczenia logistycznego jest taki sam, bez względu na cele i zadania kontyngentu. System ten oparty jest na trzech filarach. Są nimi: narodowe zabezpieczenie logistyczne, zakupy na rynkach lokalnych oraz wsparcie logistyczne udzielane przez koalicjanta (koalicjantów) lub agencję logistyczną. Ze względu na brak w Siłach Zbrojnych RP wszystkich zdolności i zasobów logistycznych niezbędnych do realizacji zabezpieczenia logistycznego kontyngentu wojskowego, niezbędnym jest uzupełnienie brakujących zdolności z zasobów i potencjału logistycznego sojuszników. Podczas misji w Iraku, Afganistanie i Kosowie, brakujące zdolności i zasoby pozyskiwane były i są od armii Stanów Zjednoczonych w ramach Umowy Nabycia i Usług Wzajemnych (ACSA). Agencja Wsparcia i Zamówień NATO (NSPA) odpowiada za zarządzanie Camp Marechal de Lattre de Tassigny (CMLT) w Kosowie oraz zapewnianie wsparcia logistycznego żołnierzom stacjonującym w niej kontyngentów. Przystąpienie do Partnerstwa na rzecz Operacyjnego Wsparcia Logistycznego (OLSP) daje Siłom Zbrojnym RP następne możliwości pozyskania brakujących zdolności i zasobów logistycznych niezbędnych przy organizacji systemu logistycznego PKW. Problemem poruszonym w artykule są zasoby i zdolności logistyczne możliwie do pozyskania w ramach ASCA oraz OLSP.

Słowa kluczowe: *zabezpieczenie logistyczne polskiego kontyngentu wojskowego, wielonarodowe wsparcie logistyczne, ACSA, OLSP.*

Abstract

Polish military contingents (PMC) differ in the scope of tasks carried out in the area of responsibility as well as organizational structure and abundance. However, the logistic support system is the same, regardless of the quota's objectives and tasks. This system is based on three pillars. They are: national logistic security, purchases on local markets and logistic support provided by the coalition partner (coalition partners) or logistic agency. Due to the lack in the Polish Armed Forces of all the capabilities and logistic resources necessary to implement the logistic security of the military contingent, it is necessary to supplement the missing capacities with the resources and logistic potential of the allies. During the missions in Iraq, Afghanistan and Kosovo, the missing capabilities and resources were

obtained and are from the United States Army under the Acquisition and Cross-Servicing Agreement (ACSA). The NATO Support and Procurement Agency (NSPA) is responsible for managing the Camp Marechal de Lattre de Tassigny (CMLT) database in Kosovo and providing logistics support to the troops of the contingents stationed there. Joining the Operational Logistics Support Partnership (OLSP) gives the Polish Armed Forces further opportunities to obtain the missing capabilities and logistic resources necessary for the organization of the PMC logistics system. The problem discussed in the article are resources and logistic abilities that can be obtained as part of ASCA and OLSP.

Key words: *Polish Military Contingent's logistic support, multinational logistics support, ACSA, OLSP.*

Wstęp

Utrzymanie wojska podczas prowadzenia operacji kosztuje, zwłaszcza operacji ekspedycyjnych. Zgodnie z poglądem wyrażonym przez Cesarza Francuzów, Napoleona Bonaparte, „do prowadzenia wojny potrzebne są trzy rzeczy: pieniądze, pieniądze i jeszcze raz pieniądze”. Od czasów Małego Kaprała niewiele się zmieniło. Środki finansowe wydawane są głównie na zabezpieczenie logistyczne wojsk prowadzących operacje. Ze względu na fakt, iż operacje te są zawsze prowadzone w ramach koalicji, część tych środków wydawana jest na zakup wsparcia logistycznego w postaci zapasów oraz usług od koalicjantów. Jeżeli w miejsce słowa „pieniądze” wstawimy słowo „logistyka”, stwierdzenie Napoleona przyjmie postać: „Do prowadzenia wojny potrzebne są trzy rzeczy: logistyka, logistyka i jeszcze raz logistyka”, co nie zmieni jego istoty.

Celem niniejszego artykułu jest przybliżenie wyników badań nad zabezpieczeniem logistycznym polskiego kontyngentu wojskowego (PKW). **Głównym problemem** poruszonym w artykule **jest rola logistyki wielonarodowej jako jednego z filarów systemu zabezpieczenia logistycznego kontyngentu wojskowego.**

Zadania oraz filary systemu zabezpieczenia logistycznego kontyngentu

Polski kontyngent wojskowy to jednostka wojskowa wydzielona z Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (SZ RP) do realizacji zadań poza granicami państwa¹. Jego zabezpieczenie logistyczne realizowane jest podczas wszystkich faz operacji tj. podczas planowania działań, przygotowania kontyngentu, przemieszczenia i rozwinięcia w rejonie operacji, realizacji działań, zakończenia operacji, wycofania z rejonu operacji i odtworzenia zdolności bojowej².

System zabezpieczenia logistycznego musi zaspokajać wszystkie potrzeby logistyczne kontyngentu. Składa się on z sześciu podsystemów: kierowania, zabezpieczenia materiałowego, zabezpieczenia technicznego, infrastruktury, transportu i ruchu wojsk, zabezpieczenia medycznego i w ramach nich realizuje zadania zabezpieczenia logistycznego.

¹ Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o zasadach użycia lub pobytu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa (Dz. U. z 1998 nr 162, poz. 1117 z późn. zm.).

² Doktryna logistyczna Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej D-4(B), Centrum Doktryn i Szkolenia Sił Zbrojnych (CDiSSZ), Bydgoszcz 2014, s. 19.

Podsystem kierowania odpowiada za planowanie i organizację zabezpieczenia logistycznego kontyngentu podczas misji oraz koordynację wysiłków poddziałów logistycznych i Narodowego Elementu Wsparcia Logistycznego (*National Support Element – NSE*).

Podsystem zabezpieczenia materiałowego kontyngentu to pełne i terminowe zasilanie polskich jednostek wojskowych (PJW) i pododdziałów gospodarczych (PG) w środki bojowe i materiałowe we wszystkich klasach zaopatrzenia. Obejmuje on gromadzenie i przechowywanie zapasów, wydawanie i dostarczanie środków zaopatrzenia do PJW i PG oraz usługi gospodarczo-bytowe³.

W SZ RP środki zaopatrzenia podzielone są na pięć klas:

klasa I – środki zaopatrzenia przeznaczone do konsumpcji (żywność oraz woda) zarówno przez personel, jak i zwierzęta, występujące w jednolitych racjach niezależnie od lokalnych warunków bojowych lub terenowych;

klasa II – środki zaopatrzenia, na które zostały ustalone tabele należności lub wyposażenia;

klasa III – paliwa, oleje i smary do wszelkich zastosowań (z wyłączeniem lotnictwa) oraz bojowe środki specjalne wytwarzane na bazie produktów naftowych,

klasa IIIA – paliwa lotnicze, oleje i smary stosowane w lotnictwie;

klasa IV – środki zaopatrzenia, w tym materiały konstrukcyjne i fortyfikacyjne, dla których nie zostały ustalone tabele należności i wyposażenia;

klasa V – środki bojowe⁴.

W „Planie udziału Polskiego Kontyngentu Wojskowego” określone są wymagania dotyczące urzutowania zapasów środków zaopatrzenia w pododdziałach gospodarczych, magazynach polskich jednostek wojskowych, w magazynach NSE oraz w kraju w gotowości do przetrzutu. Przyjmuje się, że PKW powinien dysponować zapasami w ogólnej ilości 30 dziennych norm zaopatrywania (*Daily of Supply – DOS*).

Zgodnie z dokumentem doktrynalnym DD-4.2 do usług gospodarczo-bytowych należą usługi: handlowe, kwaterunkowe, finansowe, szewskie, krawieckie, pralnicze, kąpielowe, fryzjerskie itp. Zapewniają one żołnierzom kontyngentu właściwe warunki życia w bazach podczas trwania misji⁵. Newralgicznym elementem zabezpieczenia materiałowego jest żywienie żołnierzy kontyngentu. Organizacja żywienia żołnierzy w bazie musi uwzględniać wymagania wynikające z analizy zagrożeń i krytycznych punktów kontroli (*hazard analysis and critical control points – HACCP*)⁶. Żywność (świeża i konserwowana) musi być przechowywana w kontenerach chłodniczych. Woda do celów spożywczych, kupowana w ramach kontraktów na miejscu lub sprowadzana z kraju, musi być okresowo

³ Doktryna logistyczna wojsk lądowych DD-4.2, Szt. Gen., DWLąd, Warszawa 2007, s. 33.

⁴ Ibidem, s. 41.

⁵ Doktryna logistyczna wojsk lądowych..., op. cit., s. 34.

⁶ Ustawa z dnia 11 maja 2001r o warunkach zdrowotnych żywności i żywienia (Dz U. Nr 63 poz. 634) oraz Ustawa z dnia 30 października 2003 o zmianie ustawy o warunkach zdrowotnych żywności i żywienia oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 208 poz. 2020).

badana w laboratorium w celu określenia przydatności do spożycia. Żołnierze, którzy przygotowują posiłki, muszą posiadać aktualne badania na nosicielstwo⁷.

Zabezpieczenie techniczne kontyngentu to utrzymanie sprzętu wojskowego (SpW) w gotowości do użycia, odtwarzanie jego zdolności w razie uszkodzenia oraz zaopatrywanie pododdziałów w SpW i części zamienne. Obejmuje obsługiwanie techniczne, realizację usług metrologicznych i specjalnych dla urządzeń poddozorowych, ewakuację techniczną, naprawy SpW oraz zaopatrywanie w techniczne środki materiałowe (TŚM)⁸. Realizowane jest przez pododdziały remontowe, serwis producenta SpW oraz kontraktorów cywilnych.

Podsystem infrastruktury zapewnia zdolności budowy i utrzymania baz dla kontyngentu, właściwe warunki bytowania personelu wojskowego oraz przechowywania zapasów i SpW w bazach. Organem wykonawczym jest Komenda Bazy odpowiedzialna za całokształt życia w bazie oraz zapewnienie właściwych warunków socjalno-bytowych dla żołnierzy w bazach. W celu realizacji tych zadań baza dysponuje infrastrukturą składającą się z bazy noclegowej w kontenerach mieszkalnych lub namiotach, toalet, umywalni, pralni, stołówki z magazynami żywności, rozwiniętych sieci energetycznej i elektrycznej zasilanej z elektrowni polowych, sieci łączności i sieci informatycznych.

Transport i ruch wojsk to proces sprawnego przemieszczenia zapasów środków zaopatrzenia, SpW oraz personelu z kraju do rejonu misji i z powrotem oraz w rejonie działania kontyngentu. Obejmuje infrastrukturę, organizację i wyposażenie niezbędne do realizacji procesu przyjęcia, przeformowania i dalszego ruchu pododdziałów oraz otrzymania ciągłości zabezpieczenia logistycznego kontyngentu podczas realizacji zadań⁹.

Zabezpieczenie medyczne polega na utrzymaniu dobrego stanu zdrowia żołnierzy kontyngentu, objęcie opieką rannych i chorych oraz ich leczenie a także organizację ewakuacji medycznej. Obejmuje ono profilaktykę zdrowotną, przedsięwzięcia leczniczo-ewakuacyjne, sanitarnohigieniczne i przeciwepidemiczne, ochronę medyczną przed skutkami broni masowego rażenia (BMR) oraz zaopatrywanie w sprzęt i materiały medyczne. W kontyngentach wojskowych do zadań zabezpieczenia medycznego należy również przechowywanie zwłok poległych żołnierzy i transport ich do kraju. Opieka medyczna podzielona jest na cztery poziomy:

Poziom 1 – Odpowiednikiem jest batalionowy punkt opatrunkowy. Na tym poziomie zapewniona jest podstawowa opieka zdrowotna, specjalistyczna pierwsza pomoc, segregacja rannych i chorych, reanimacja i stabilizacja funkcji życiowych. Placówka poziomu 1 posiada minimalną bazę łózkową i zapewnia dla dowódcy bazy (kontyngentu) doradztwo w obszarze medycyny prewencyjnej. Możliwość hospitalizacji do 3 dni.

Poziom 2 – Odpowiednikiem jest Brygadowy Punkt Opatrywania. Zapewniona jest podstawowa opieka zdrowotna, podstawowe zabiegi chirurgiczne ratujące życie, kończyny i wzrok. Placówka tego poziomu jest przygotowana do przyjmowania i segregacji rannych, resuscytacji, wyprowadzenia ze wstrząsu, stabilizacji i utrzymywania podstawowych funkcji życiowych, przygotowania pacjenta do dalszej ewakuacji medycznej drogą

⁷ Ustawa z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi, Dz.U. 2016, poz. 1866, art. 6 ust. 1 pkt 5.

⁸ Doktryna logistyczna wojsk lądowych..., op. cit., s. 33.

⁹ Ibidem.

powietrzną lub lądową. Placówka medyczna tego poziomu utrzymuje bazę łózkową i zapewnia krótkotrwałą (do 7 dni) hospitalizację rannych i chorych

Poziom 3 – placówki medyczne tego poziomu są ekwiwalentem Dywizyjnego Punktu Opatrunkowego lub Szpitala Polowego. Obejmuje ewakuację medyczną z poziomu 1 i 2, segregację, reanimację, ustabilizowane i przygotowanie rannych do dalszej ewakuacji medycznej, wykonywanie operacji chirurgicznych, diagnozowanie i leczenie rannych i chorych, ewakuacja strategiczna do szpitali poziomu 4. Czas hospitalizacji do 11 dni.

Poziom 4 – zabezpieczenie medyczne tego poziomu jest realizowane w obszarze poziomu strategicznego w szpitalach specjalistycznych na terenie kraju¹⁰.

Ewakuacja medyczna dzieli się na taktyczną (*Medical Evacuation* – MEDEVAC) i strategiczną (*Strategic Evacuation* – STRATEVAC). MEDEVAC jest realizowany drogą lądową lub powietrzną, w zależności od wskazań medycznych. W przypadku istnienia bezpośredniego zagrożenia życia, ranny lub chory powinien być transportowany drogą powietrzną (śmigłowcem lub samolotem). STRATEVAC leży zawsze w odpowiedzialności narodowej. Realizowany jest drogą powietrzną transportem wojskowym lub lotem komercyjnym¹¹. Zabezpieczenie medyczne poziomu 1 i 2 należy do odpowiedzialności państw wysyłających kontyngent wojskowy. Zabezpieczenie medyczne poziomu 3 należy również do odpowiedzialności narodowej, może jednak być realizowane w ramach umów dwustronnych i wielostronnych przez logistykę wielonarodową¹².

System zabezpieczenia logistycznego polskiego kontyngentu wojskowego oparty jest na trzech zasadniczych filarach: na narodowym systemie logistycznym, na zakupach towarów i usług na rynku lokalnym oraz na wsparciu logistycznym udzielanym przez koalicjanta. W celu obniżenia kosztów logistycznych, zwłaszcza kosztów transportu oraz kosztów wsparcia technicznego, część środków zaopatrzenia (woda, żywność, paliwo) oraz sprzętu wojskowego pozyskiwana jest od koalicjanta.

Wybrane opcje logistyki wielonarodowej

Podczas misji ekspedycyjnej zabezpieczenie logistyczne sił sojuszniczych może być realizowane w ramach niżej wymienionych opcji: wykorzystanie logistyki wielonarodowej, wsparcie przez narodowe systemy logistyczne państw biorących udział w operacji, wsparcie przez państwo-gospodarza (*Host Nation Support* – HNS); wsparcie przez państwo wiodące w zakresie logistyki (*Logistic Lead Nation* – LLN); wsparcie przez państwo wyspecjalizowane w zakresie logistyki (*Logistic Role Specialist Nation* – LRSN); wsparcie przez kontrahentów zewnętrznych (*Contractors Support for Operation* – CSO); wsparcie przez agencje NATO właściwe do spraw wsparcia działań sił sojuszniczych¹³. W dotychczasowych działaniach polskich kontyngentów wojskowych wykorzystywane są opcje wsparcia przez państwo wiodące w zakresie logistyki (w ramach *The Aquisition and Cross-Servicing Agreement* – ACSA) oraz wsparcie przez agencje NATO właściwe

¹⁰ Ibidem, s. 73-74.

¹¹ K. Korzeniowski, S. Pieniuta, B. Nowak i inni, *Zadania i struktura organizacyjna służby zdrowia Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Afganistanie*, [w:] „Lekarz wojskowy” nr 4/2011, s. 367-369.

¹² *Doktryna logistyczna wojsk lądowych...*, op. cit., s. 73.

¹³ *Połączona Grupa Wsparcia Logistycznego DD-4.6(B)*, CDiS SZ, Bydgoszcz 2014, s. 13.

do spraw wsparcia działań sojusznicznych, realizowane przez Agencję Wsparcia i Zamówień NATO (*NATO Support and Procurement Agency – NSPA*).

Programy SAC i SALIS

W celu zapewnienia możliwości przemieszczenia strategicznego PKW do rejonu misji Siły Zbrojne RP uczestniczą w dwóch wielonarodowych programach: w programie Zdolności transportowych lotniczego transportu strategicznego (*Strategic Airlift Capability – SAC*) i w Tymczasowym rozwiązaniu lotnicze transportu strategicznego (*Strategic Airlift Interim Solution – SALIS*). Obydwoma programami zarządza NSPA.

Program SAC jest prowadzony przez 10 państw NATO i dwa państwa Partnerstwa dla Pokoju/UE. Celem programu było nabycie i eksploatacja przez 26 lat trzech samolotów transportowych typu Boeing C-17 Globemaster III wyposażonych do wykonywania misji w rejonach świata o wysokim zagrożeniu. Maksymalne możliwości samolotu to ładunek do 77 ton transportowany na odległość 4450 km. Samoloty programu stacjonują w bazie „Papa” na Węgrzech¹⁴.

Program SALIS jest realizowany na rzecz 18 państw. Celem programu jest wykorzystanie do przetransportowania wojsk do rejonu misji samolotów typu An-124-100 *Ruslan*. Samoloty są własnością firm *Volga-Dniepr* i *Antonov Airlines*. Dwa samoloty stacjonują na stałe na lotnisku Lipsk w Niemczech. Pozostałe na lotniskach Uljanowsk w Rosji i Kijów na Ukrainie. Samolot An-124-100 jest zdolny do transportu ładunku ponadwymiarowego (maksymalnie do 11 kontenerów 20 stopowych, razem do 120 ton) i nie posiada środków ochrony przed bronią przeciwlotniczą. Program zapewnia wykorzystanie dwóch samolotów An-124-100 z opcją wykorzystania dwóch dodatkowych po upływie 6 dni od złożenia zapotrzebowania i następnych dwóch po 9 dniach od złożenia zapotrzebowania¹⁵.

Z dniem 1 stycznia 2019 r. rosyjska spółka *Volga-Dniepr* zamierza wycofać się z realizacji programu¹⁶. Ukraińska firma *Antonov Airlines*, która posiada 7 samolotów AN-124-100, potwierdziła z kolei zwiększenie swojego zaangażowania w programie SALIS w celu zastąpienia rosyjskich samolotów. Firma ta dysponuje również samolotem AN-225 *Mrija* o możliwości transportowania ładunków o masie do 250 ton¹⁷.

Umowa nabycia i usług wzajemnych

Obecnie obowiązująca Umowa ACSA (US-PL-02) podpisana została w dniu 3 grudnia 2012 r. Jest to druga już umowa ACSA pomiędzy Polską a USA. Po raz pierwszy podpisana została w dniu 22 listopada 1996 r. Umowa musiała być ponownie spisana, ponieważ zmieniły się wewnętrzne amerykańskie przepisy dotyczące współpracy z armiami innych

¹⁴ *Strategic Airlift Capabilities SAC*, http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_50105.htm [dostęp: 28.03.2018].

¹⁵ *Strategic Airlift Interim Solution SALIS*, http://www.nato.int/cps/bu/natohq/topics_50106.htm [dostęp: 28.03.2018].

¹⁶ *Rosjanie rezygnują z transportu ciężkiego dla NATO i UE*, <http://www.defence24.pl/rosjanie-rezygnuja-z-transportu-sprzetu-nato-i-ue> [dostęp: 29.04.2018].

¹⁷ *ILA 2018: Antonov Airlines potwierdza wsparcie dla NATO. An-225 w Berlinie*, <http://www.defence24.pl/ila-2018-antonov-airlines-potwierdza-wsparcie-dla-nato-an-225-w-berlinie> [dostęp: 29.04.2018].

państw¹⁸. Jej celem jest ułatwienie wzajemnego wsparcia logistycznego pomiędzy Siłami Zbrojnymi RP a armią Stanów Zjednoczonych, z którego będzie można korzystać podczas wspólnych ćwiczeń, szkoleń, rozmieszczania, wejść do portów, operacji lub innych wspólnych ćwiczeń. Umowa ta ma zastosowanie również podczas nieprzewidzianych sytuacji, w których polskie lub amerykańskie oddziały lub pododdziały mogą potrzebować wsparcia logistycznego. Wsparcie logistyczne jest udzielane w zamian za zapłatę w gotówce lub w formie odwzajemnienia wsparcia logistycznego dla sił zbrojnych sojusznika.

Wsparcie logistyczne, dostawy i usługi (*Logistics Support, Supplies and Services – LSSS*) realizowane na podstawie umowy, obejmuje żywność, wodę, umundurowanie, części zamienne i podzespoły, paliwo, oleje, smary, amunicję, zakwaterowanie, transport (w tym transport lotniczy), usługi medyczne, usługi socjalno-bytowe w bazach (*Base Operations Support – BOS*)¹⁹ w tym żywienie żołnierzy oraz prace związane z budową i utrzymaniem baz, usługi magazynowania, korzystanie z obiektów w bazie, usługi szkoleniowe, usługi łącznościowe, usługi napraw i konserwacji SpW, usługi kalibrowania oraz usługi portowe. Termin ten obejmuje także tymczasowe użytkowanie pojazdów ogólnego przeznaczenia oraz nieśmiercionośnych przedmiotów wyposażenia wojskowego, których leasing lub użyczenie jest dozwolone narodowym prawem i przepisami obydwu państw²⁰. Wsparcie logistyczne dostarczane zgodnie z ACSA jest realizowane przez kontraktorów armii USA w ramach *Logistics Civil Augmentation Program (LOGCAP)*. Program ten, stosowany w Afganistanie, zapewnia zakontraktowane usługi wsparcia logistycznego dla amerykańskich wysuniętych bazach operacyjnych (*Forward Operating Base – FOB*). Typowe usługi świadczone przez wykonawców obejmują obsługę stołówek (*Dining Facilities – DFAC*) i catering, działalność kulturalno-wychowawczą (*Morale, Welfare & Recreation – MWR*), usługi pralnicze, dostawy wody, usługi napraw sprzętu wojskowego oraz wytwarzanie i dystrybucja energii.

Umowa ACSA precyzuje również rodzaje SpW, którego nie można na jej podstawie przekazywać. Należą do nich: systemy uzbrojenia, pociski naprowadzane, miny morskie i torpedy, pociski nuklearne (w tym głowice, sekcje głowic, pociski, amunicja burząca oraz amunicja szkoleniowa), zestawy naprowadzające dla bomb i innej amunicji, amunicja chemiczna (poza środkami do rozpraszania tłumu), źródło, produkt uboczny lub specjalne materiały nuklearne oraz inne materiały – których przekazanie podlega Ustawie o Energii Atomowej z 1954 r. oraz pozycje wyposażenia wojskowego oznaczone jako Zasadniczy Sprzęt Wojskowy (*Significant Military Equipment – SME*) na liście Amunicji i Sprzętu Bojowego Stanów Zjednoczonych, z wyjątkiem dozwolonych w myśl definicji Wsparcia Logistycznego, Dostaw i Usług w ramach prawa Stanów Zjednoczonych Ameryki Płn²¹.

Podczas misji w Iraku armia Stanów Zjednoczonych wsparła Polski Kontyngent Wojskowy kołowymi wielozadaniowymi pojazdami wysokiej mobilności (*High Mobility Multipurpose Wheeled Vehicle – HMMWV*) różnych odmian, na których zamontowano polskie uzbroje-

¹⁸ MC, *Współpraca logistyczna z USA, nowe otwarcie*, <http://www.polska-zbrojna.pl/home/articleshow/5599> [dostęp: 30.04.2018].

¹⁹ Obejmują usługi żywienia i zapewnienie zakwaterowania dla żołnierzy, posługę religijną, działalność rekreacyjno-rozrywkową w ramach MWR (dostęp do obiektów sportowych i kulturalnych, jak np. kina, biblioteki, kluby).

²⁰ Umowa ACSA (US-POL-02) z dnia 3.12.2012 r. s. 3.

²¹ Ibidem, s. 4-5.

nie (7,62 mm km PK lub 12,7 mm wkm NSW), co wiązało się z opracowaniem i wyprodukowaniem podstaw dla broni²². Podobnie w czasie operacji ISAF w Afganistanie Polski Kontyngent Wojskowy otrzymał w użytkowanie 88 pojazdów opancerzonych o zwiększonej odporności na miny i ataki z zasadzki (*Mine Resistant Ambush Protected* – MRAP) wraz z dodatkowym wyposażeniem w sprzęt łączności i dowodzenia. Tego typu pojazdy, używane w ramach ACSA, użytkowane są obecnie przez PKW Afganistan RSM²³. Bardzo trudno zakwalifikować je do kategorii pojazdów „ogólnego przeznaczenia” (ang. *General Purpose*).

W 2007 roku program ACSA został rozszerzony o możliwość użyczenia na okres jednego roku siłom zbrojnym państw sojuszników sprzętu wojskowego z kategorii SME. To właśnie zgodnie z tą zmianą, logistyka armii USA może użyczyć polskim kontyngentom wojskowym taki sprzęt jak: pojazdy wojskowe zaprojektowane do montażu broni pokładowej do eskortowania konwojów, dopancerzone pojazdy HMMWV, dodatkowe zestawy dopancerzeniowe (Add-on-Armor), systemy dowodzenia i łączności, w tym system dowodzenia bojowego wojskami szczebla taktycznego (*Blue Force Tracker* – BFT) i radiostacje, broń pokładowa (kalibru 12,7 mm i poniżej) do eskortowania konwojów i ochrony baz oraz sprzęt do wykrywania improwizowanych urządzeń wybuchowych (*Improvised Explosive Device* – IED)²⁴.

Agencja Wsparcia i Zamówień NATO

Działająca od 2012 roku NSPA jest agendą wykonawczą Organizacji Wsparcia i zamówień NATO (*NATO Support and Procurement Organization* – NSPO) do której należy 28 państw członkowskich NATO. Agencja zajmuje się kontraktowaniem usług i dostaw towarów do armii państw członkowskich NATO. Wspiera działania poszczególnych państw NATO w obszarze pozyskiwania nowych zdolności obronnych i rozwijania tych już istniejących. Do jej zadań należy wspieranie organizacji szkoleń i ćwiczeń, zapewnienie transportu strategicznego, magazynowanie zapasów środków zaopatrzenia i sprzętu wojskowego oraz prowadzenie usług logistycznych.

Agencja składa się z czterech pionów realizujących zasadnicze zadania oraz Pionu Wsparcia. Są to Program Systemu Rurociągu dla Europy Środkowej (*Central Europe Pipeline System* – CEPS), Zarządzanie Mostami Powietrznymi NATO (*NATO Airlift Management* – NAM), Wsparcie dla Operacji oraz Zarządzanie Cyklem Życia Projektów. Pion Wsparcia zajmuje się zamówieniami, obsługą finansową, zarządzaniem kadrami oraz obsługą informatyczną. Agencja zatrudnia 1325 pracowników z wielu krajów NATO (jako *NATO International Civilians* - NIC). Agencja, zgodnie z Kartą NSPO z 1 kwietnia 2015 r. jest organizacją finansowaną przez państwa dokonujące zakupów. Działa na zasadzie "bez strat - bez zysków" (*to break even*), a koszty „leżą tam, gdzie upadną” (ang. *costs lie where they fall*). Każdy projekt jest realizowany w obowiązujących ramach prawnych (umowy dwu- lub

²² D. Grala, *Problemy w zabezpieczeniu logistycznym PKW w Afganistanie, Iraku i Czadzie. Wnioski dla przyszłych kontyngentów* [w:] *Polskie Siły Zbrojne w Afganistanie, Wnioski i doświadczenia*, A. Polak, W. Więcek (red.), AON, Warszawa 2015, s. 179-180.

²³ RSM – ang. *Resolute Support Mission*.

²⁴ *Money As A Weapon System In Afghanistan (MAAWS-A)*, USFOR-A Pub 1-06, updated January 2010, [https://www.usma.edu/cnrtd/SiteAssets/SitePages/Government%20Publications/CALL%20MAAWS-A%20\(JAN%2010\).pdf](https://www.usma.edu/cnrtd/SiteAssets/SitePages/Government%20Publications/CALL%20MAAWS-A%20(JAN%2010).pdf) [dostęp: 10.05.2018].

wielostronne). Sprawozdania finansowe są zgodne z międzynarodowymi standardami sprawozdawczości sektora publicznego (*International Public Sector Accounting Standards – IPSAS*) i podlegają audytowi prowadzonemu przez Międzynarodową Radę Audytorów NATO. Obroty NSPA w 2016 roku sięgały 3,25 miliarda EURO. W dziale zaopatrzenia pracuje 128 osób, a Agencja posiada w bazie danych ok. 10 000 firm przemysłowych i usługowych ze wszystkich państw NATO. Czas oczekiwania na dostawę wynosi do 45 dni. Działania Agencji również są monitorowane przez Międzynarodową Radę Audytorów NATO. Zasady realizacji zamówień publicznych są ściśle przestrzegane. Obowiązuje zasada równości dostępu do zamówień publicznych. Wszyscy oferenci są traktowani tak samo. Procedury zamówień są zgodne z Dyrektywą UE 81/2009 w sprawie zamówień publicznych (obrona i bezpieczeństwo). Celem polityki zakupów dokonywanych przez NSPA jest zapewnienie jakości zgodnie z wymogami Międzynarodowej organizacji normalizacyjnej (*International Organization for Standardization – ISO*), zapewnienie terminowości dostaw oraz spełnienie wymagań zawartych w specyfikacji indywidualnych warunków zamówienia (SIWZ). Po spełnieniu tych warunków decydującym czynnikiem jest cena. Istnieją dwie zasadnicze formy kontraktowania: zakupy zaopatrzenia (np. części zamienne, sprzęt wojskowy) oraz zakupy usług (np. prace inżynierskie, pozbawianie sprzętu wojskowego cech użyteczności przed wybrakowaniem). Podczas międzynarodowej licytacji (*International Competitive Bidding – ICB*) stosuje się typowe procedury lecz firmy biorące w niej udział muszą być zarejestrowane w bazie danych dostawców NSPA. Czasami NSPA dokonuje zakupów podczas zagranicznych wyprzedaży wojskowych (*Foreign Military Sales – FMS*). Wybór jednego źródła zakupu z wolnej ręki może być dokonany jedynie w przypadku pilnego zakupu, o niewielkiej wartości, spełnienia warunków bezpieczeństwa oraz wymogu wspólnego (kompatybilnego) wyposażenia. Zgodnie z zasadami prowadzenia przetargu przez NSPA, uczestnicy muszą być zarejestrowani w bazie danych dostawców NSPA. W przypadku dokonywania zamówień poniżej 80 000,00 EURO obowiązkowy jest udział co najmniej trzech dostawców. W przypadku dokonywania zamówień o wartości powyżej 80 000,00 EURO obowiązkowe są konsultacje przeprowadzane ze wszystkimi dostawcami spełniającymi wymogi zamówienia. Podstawę wiążącej umowy stanowi zapytanie ofertowe, a przy wyborze oferty decydującym czynnikiem jest cena. Strona internetowa e-zamówień służy jako centrum informacyjne (zawiera informacje dotyczące zasad udzielania zamówień, postanowień umów, formularze, udzielonych umów, itp.) oraz jako punkt dostępu do aplikacji e-procurement (*Bussiness@NSPA*), służący do ułatwienia komunikacji i integracji procesów biznesowych z dostawcami. Przyjęte przez NSPA rozwiązania dotyczące zamówień są elastycznymi regulacjami dostosowanymi do potrzeb sił zbrojnych Sojuszu. Są one spójne z regulacjami przyjętymi w Unii Europejskiej, otwarte na nowe technologie z solidnym elektronicznym komponentem zamówień i są szczególnie dobrze dostosowanym narzędziem w przypadku dokonania „awaryjnych” zakupów²⁵.

W ramach realizacji zadań logistycznych agencja zapewnia usługi logistyczne, wsparcie operacji reagowania kryzysowego oraz wsparcie jednostek wchodzących w skład Sił Odpowiedzi NATO (*NATO Response Force – NRF*). W ramach wsparcia logistycznego, NSPA zapewnia wsparcie dla wojsk lądowych – dla pojazdów terenowych (*Land Combat*

²⁵ Materiały informacyjne z 17. *Operational Logistics Support Partnership Committee Meeting* w Pradze, 31.10-02.11.2017 r.

Vehicle – LCV), noktowizorów i optoelektroniki (*Night Vision & Optoelectronics* – NVO), lotnictwa – dla samolotów o stałej geometrii skrzydeł i śmigłowców. Wsparcie dla marynarki wojennej realizowane jest w ramach Partnerstwa na rzecz Logistycznego Wsparcia Morskiego (*Naval Logistic Support Partnership* – NLSP). Marynarka Wojenna RP korzysta z tego wsparcia od 2013 r.²⁶. Wsparcie logistyczne jest zapewniane dla bezzałogowych systemów powietrznych (*Unmanned Aerial Systems* – UAS) realizujących zadania rozpoznania, identyfikacji, śledzenia i wskazywania celów naziemnych i powietrznych (*Alliance Ground Surveillance* – AGS). W ramach wsparcia transportowego realizowane jest program SALIS, W ramach zaopatrzenia realizowane są: zarządzanie zunifikowanymi środkami zaopatrzenia (*Common Item Materiel Management* – COMMIT), usługi wyspecjalizowane: demilitaryzacja, demontaż i utylizacja (*Demilitarization, Dismantling & Disposal* – D3). Osobnymi programami NSPA są: Partnerstwo na rzecz Logistycznego Wsparcia Operacyjnego (*Operational Logistics Support Partnership* – OLSP), globalny system pozycjonowania (*Global Positioning System* – GPS), wielofunkcyjny system dystrybucji informacji (*Multifunctional Information Distribution System* – MIDS), wielonarodowy transport wielozadaniowy cystern (*Multinational Multi Role Tanker Transport* – MMRTT) oraz wsparcie techniczne systemów rakietowych: Hawk, Patriot, Stinger, Sidewinder, pocisków rakietowych powietrze-ziemia, systemów rakiet i artylerii rakietowej (*Artillery Rocket & Missile Systems* – ARMS). Wsparcie techniczne systemów radarowych realizowane jest dla radarów RAT-31 i AN/FPS-117 oraz dla systemów dowodzenia i kontroli powietrznej²⁷.

Dla państw NATO, uczestniczących w operacjach na Bałkanach (*Kosovo Forces* – KFOR), w Afganistanie (RSM) i innych krajach, NSPA zapewnia dostawy różnorodnych towarów i usług, takich jak: budowa pod klucz obiektów kontenerowych i stałych; usługi obozowe, w tym konserwacja urządzeń, catering i usługi pralnicze; przechowywanie i dystrybucja zapasów paliwa; leasing nieruchomości, sprzęt biurowy i informatyczny; dostawy żywności; rozminowywanie i ochrona sił; prace inżynierskie, takie jak naprawa i renowacja dróg, mostów i linii kolejowych, usuwanie śniegu i lodu oraz budowa portów lotniczych i morskich.

Jako przykład programów logistycznych realizowanych przez NSPA, w artykule omówione zostaną dwie inicjatywy agencji: zarządzanie od 2014 r. bazą im. marsz. de Lattre de Tassigny (*Camp Marechal de Lattre de Tassigny* – CMLT) w Kosowie oraz zorganizowanie i prowadzenie od 2018 r. szpitala polowego poziomu 2. dla sił KFOR.

W CMLT, NSPA odpowiada za utrzymanie infrastruktury bazy oraz zapewnienie wsparcia logistycznego i usług socjalno-bytowych dla żołnierzy KFOR. Baza noclegowa jest stale rozbudowywana z zamiarem osiągnięcia możliwości zakwaterowania 1400 żołnierzy. Zbudowano zbiorniki wody pitnej. Obecnie (2018 r.) trwają prace nad przyłączeniem sieci energetycznej bazy do sieci energetycznej Kosowa. Po zrealizowaniu przyłączenia, dotychczas używane agregaty prądotwórcze pozostaną w bazie jako rezerwowe (awaryjne)

²⁶ Decyzja nr 254/MON z dnia 17.09.2013 r. w sprawie członkostwa SZ RP w Partnerstwie Morskiego Wsparcia Logistycznego oraz Decyzja nr 387/MON z dnia 17.12.2013 r. zmieniająca decyzję sprawie członkostwa SZ RP w Partnerstwie Morskiego Wsparcia Logistycznego.

²⁷ Materiały informacyjne z 17. *Operational Logistics Support Partnership Committee Meeting* w Pradze, 31.10-02.11.2017 r.

źródła energii. Zmodernizowano sieć kanalizacyjną w bazie. W związku ze stale zwiększającą obsadą bazy, zwiększono możliwości przygotowywania posiłków na stołówce. W celu realizacji usług w ramach MWR zbudowano nową siłownię w dawnym budynku magazynowym. Całkowity koszt utrzymania bazy oraz zapewnienia wsparcia logistycznego dla żołnierzy jest dzielony na kraje, które utrzymują swoje kontyngenty w bazie zgodnie z formułą BOTG. Dzięki zastosowaniu wspomnianej formuły, poszczególne państwa płacą kwoty zgodnie z procentowym udziałem swoich żołnierzy w bazie²⁸.

W 2016 r. Niemcy zapowiedziały swoje wyjście z KFOR z dniem 31.12.2017 r. oraz opuszczenie bazy w Prizren, gdzie mieścił się niemiecki szpital polowy poziomu 3 obsługujący siły KFOR. NSPA podjęła się zorganizowania nowego szpitala w Pristinie, w celu zapewnienia zabezpieczenia medycznego dla żołnierzy KFOR. Przedstawiciele państw wysyłających uzgodnili zakres pomocy medycznej udzielanej w przewidywanej, nowej placówce medycznej poziomu 2 dla KFOR (*Role 2 KFOR Medical Treatment Facility – R2 KFOR MTF*). Po uzyskaniu zgody państw wysyłających swoje kontyngenty do KFOR, we wrześniu 2017 r. NSPA ogłosiła przetarg na realizację projektu. Nowy szpital realizuje swoje zadania na rzecz KFOR od 01.01.2018 r. Przewidywane koszty utrzymania szpitala wynoszą ok. 5 mln EURO rocznie. W 2017 r. podczas uzgodnień, przedstawiciel Wielkiego Księstwa Luksemburga, w związku z wycofaniem kontyngentu wojskowego Luksemburga z KFOR, zadeklarował donację w wysokości 4 mln EURO rocznie przez trzy lata (2018-2020). Ta donacja znacząco obniżyła koszty utrzymania szpitala ponoszone przez poszczególne państwa wysyłające. Koszty te również dzielone są według formuły BOTG. Planowana jest realizacja projektu zapewnienia żołnierzom opieki stomatologicznej, co pozwoliłoby zredukować koszty tej opieki ponoszone przez kontyngenty za usługi realizowane w lokalnych prywatnych gabinetach stomatologicznych.

Zaangażowanie NSPA we wsparcie logistyczne sił KFOR znacząco obniża koszty utrzymania narodowych kontyngentów wojskowych oraz pozwala na zmniejszenie stanu liczbowego pododdziałów logistycznych PKW, zwłaszcza NSE. Zmniejszenie udziału żołnierzy logistyki w kontyngencie pozwala na zwiększenie jego możliwości operacyjnych przy tym samym limicie stanu osobowego określonym w Postanowieniu Prezydenta RP. Z kolei zaangażowanie NSPA w zabezpieczenie medyczne KFOR redukuje zapotrzebowanie na narodowe zabezpieczenie medyczne w PKW.

Partnerstwo na rzecz Logistycznego Wsparcia Operacyjnego

Program OLSP został zapoczątkowany przez NSPA w 2009 r. i oferuje państwom członkowskim szerokie spektrum wsparcia logistycznego, szczególnie w tych obszarach, które aktualnie są niedostępne lub wymagają kontraktowania w miejscu stacjonowania kontyngentu. Ponadto, dla stałych członków, w przypadku braku narodowych zdolności logistycznych, NSPA zapewnia niezbędny personel na teatrze, który ocenia sytuację logistyczną i udziela wsparcia w ww. obszarze. W dniu 3 sierpnia 2018 r. Siły Zbrojne RP

²⁸ Materiały DO RSZ.

zostały przyjęte do OLSP²⁹. Aktualnie stronami porozumienia jest 21 państw, w tym Stany Zjednoczone.

Partnerstwo oferuje korzystanie z usług NSPA w uproszczonych ramach prawnych – nie wymaga umowy sprzedaży, wystarcza *Tasking Letter* (list zadaniowy). OLSP również pozwala swoim członkom kierować pracami obejmującymi planowanie, rozwój i zarządzanie projektem zgodnie z krajowymi i zbiorczymi wymaganiami w zakresie wsparcia operacyjnego zapewnianego przez NSPA. Państwa członkowskie OLSP stają się częścią wspólnoty państw o wspólnym interesie w tworzeniu korzystnych zbiorczych rozwiązań logistycznego wsparcia operacyjnego (lokalnie lub na całym świecie - dążąc do osiągnięcia korzyści poprzez wdrażanie rozwiązań zbiorowych, gdy tylko jest to możliwe). Listę usług zapewnianych przez OLSP obejmuje: usługi transportowe (strategiczne mosty powietrzne i morskie, transport multimodalny, usługi wsparcia transportu); usługi w ramach rzeczywistego wsparcia logistycznego (*Real Life Support – RLS*) obejmujące usługi gastronomiczne, sprzątanie, usługi pralnicze, gospodarka odpadami, zwalczanie szkodników, przechowywanie sprzętu wojskowego i zapasów; dostarczanie materiałów pędnych i smarów (MPS), przechowywanie środków bojowych, infrastruktura (budowa baz), wsparcie logistyczne dla lotniczych portów załadunku i wyładunku (*Airport of Dembarcation and Disembarkation – APOD*) oraz morskich portów załadunku i wyładunku (*Seaport of Dembarcation and Disembarkation – SPOD*), kontrola ruchu powietrznego (*Movement Control & Air Terminal – MCAT*), zabezpieczenie i ochrona przeciwpożarowa (*Fire Crash & Rescue Services – FCRS*), obsługa sprzętu lotniskowego i pojazdów, itp.

Do korzyści z członkostwa w OLSP należą szybki i łatwy dostęp do usług świadczonych przez NSPA oraz skierowanie personelu wspierającego w stałych ramach prawnych. Jako przykład można wymienić wsparcie udzielone państwom podczas prowadzenia operacji narodowych, europejskich i NATO takich, jak Połączone Siły Zadaniowe Bardzo Wysokiej Gotowości (*Very High Readiness Joint Task Force – VJTF*, wzmocniona Wysunięta Obecność (*enhanced Forward Presence – eFP*), Grupy Bojowe Unii Europejskiej (*European Union Battle Group – EUBG*), w formie pełnego pakietu wsparcia logistycznego obejmującego zarówno planowanie, jak i dostarczanie usług. Pozwoliło to na redukcję ponoszonych przez poszczególne państwa kosztów, czasu i siły roboczej. W ramach działań edukacyjnych OLSP, możliwy jest dostęp do kursów dotyczących kontraktowania i zamówień, kursów w szkołach (akademiach) wojskowych, kursów logistycznych. Kolejną korzyścią z członkostwa w OLSP jest fakt, iż realizacja *Tasking Letter* otrzymanego od kraju należącego do OLSP trwa w pierwszym etapie (wstępnie planowanie) około 3-4 miesiące, a w drugim etapie (pełna realizacja kontraktu) dochodzi do 6 miesięcy (od momentu złożenia *Tasking Letter*). W przypadku państwa, które nie należy do OLSP, czasokres ten wydłuża się o dodatkowe 3 miesiące niezbędne na procedowanie umowy sprzedaży (*Sales Agreement – SA*)³⁰. Wynika z tego, że aby otrzymać wsparcie logistyczne z OLSP dla nowego kontyngentu, czas jego uruchomienie musi wynosić co najmniej 7 miesięcy od momentu

²⁹ Decyzja nr 86/MON z dnia 09.05.2018 r. w sprawie członkostwa SZ RP w Partnerstwie na rzecz Operacyjnego Wsparcia Logistycznego.

³⁰ Materiały informacyjne z 17. *Operational Logistics Support Partnership Committee Meeting* w Pradze, 31.10-02.11.2017 r.

podjęcia decyzji o jego wysłaniu. Jeden miesiąc jest niezbędny na przeprowadzenie rekonesansu (logistycznego) rejonu działania kontyngentu oraz prace planistyczne.

Podsumowanie

Współczesne operacje są operacjami wielonarodowymi, co powoduje, że logistyka tych operacji jest również wielonarodowa. Przy zaangażowaniu Polski w operacje poza granicami państwa na obecnym poziomie (9 kontyngentów liczących od 2 do 350 żołnierzy) nieekonomiczne jest utrzymywanie zdolności do samodzielnej realizacji zadań zabezpieczenia logistycznego w pełnym zakresie. Na realizację wsparcia logistycznego kontyngentu w pełnym zakresie nie stać obecnie żadnej armii na świecie. Stany Zjednoczone podpisały umowę ACSA z ok. 120 państwami na świecie. Zgodnie z tą umową, kontyngenty armii USA mogą otrzymać wsparcie logistyczne od armii tych 120 państw na terenie tychże państw. Podane w artykule przykłady realizacji zadań logistycznych przez podmioty zewnętrzne (ACSA, NSPA) stanowią mały wycinek wsparcia logistycznego, który można pozyskać i który jest pozyskiwany na rzecz kontyngentów wojskowych. ***Coraz szerszy zakres przedsięwzięć wsparcia logistycznego budowany w ramach OLSP oraz bliska perspektywa możliwości wykorzystania tego potencjału umacnia postrzeganie trzeciego filara systemu logistycznego kontyngentu, jakim jest logistyka wielonarodowa, jako zasadniczego elementu systemu.*** Możliwości logistyki wielonarodowej pozwalają na ograniczeniu działania narodowej logistyki kontyngentu do realizacji dostaw środków zaopatrzenia w klasie II (przedmioty umundurowania i wyposażenia - PUiW, TŚM), w klasie III (środki smarne do SpW) i w klasie V (amunicja) oraz do prowadzenia napraw narodowego SpW. ***Ze względu na coraz większy udział wsparcia otrzymywanego ze strony logistyki wielonarodowej, zwiększona zostanie rola oficerów NSE odpowiedzialnych za koordynację wielonarodowego wsparcia logistycznego.*** Zmniejszenie zakresu zadań realizowanych w ramach narodowego systemu logistycznego przełoży się z kolei na zmniejszenie liczebności NSE. Środki finansowe przeznaczone na budowę i utrzymywanie w gotowości narodowych zdolności logistycznych na rzecz kontyngentów biorących udział w operacjach ekspedycyjnych oraz na zapasy dla nich środków zaopatrzenia we wszystkich klasach będą zawsze większe niż środki finansowe wydane na zabezpieczenie konkretnego kontyngentu w konkretnej operacji w określonym przedziale czasowym.

Bibliografia

1. *17. Operational Logistics Support Partnership Committee Meeting w Pradze*, 31.10-02.11.2017 r. – materiały informacyjne.
2. Decyzja nr 254/MON z dnia 17.09.2013 r. w sprawie członkostwa SZ RP w Partnerstwie Morskiego Wsparcia Logistycznego.
3. Decyzja nr 387/MON z dnia 17.12.2013 r. zmieniająca decyzję sprawie członkostwa SZ RP w Partnerstwie Morskiego Wsparcia Logistycznego.
4. Decyzja nr 86/MON z dnia 09.05.2018 r. w sprawie członkostwa SZ RP w Partnerstwie na rzecz Operacyjnego Wsparcia Logistycznego.

5. *Doktryna logistyczna Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej D/4(B)*, CDiSSZ Bydgoszcz 2014.
6. *Doktryna logistyczna wojsk lądowych DD/4.2*, Szt. Gen., DWŁąd, Warszawa 2007.
7. Grala D., *Problemy w zabezpieczeniu logistycznym PKW w Afganistanie, Iraku i Czadzie. Wnioski dla przyszłych kontyngentów* [w:] *Polskie Siły Zbrojne w Afganistanie, Wnioski i doświadczenia*, A. Polak, W. Więcek (red.), AON, Warszawa 2015.
8. *ILA 2018: Antonov Airlines potwierdza wsparcie dla NATO. An-225 w Berlinie*, <http://www.defence24.pl/ila-2018-antonov-airlines-potwierdza-wsparcie-dla-nato-an-225-w-berlinie> [dostęp: 29.04.2018].
9. Korzeniowski K., Pieniuta S., Nowak B., Wawreszuk M., Brzozowski R., Gregulski R., *Zadania i struktura organizacyjna służby zdrowia Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Afganistanie*, [w:] „Lekarz wojskowy” nr 4/2011.
10. MC, *Współpraca logistyczna z USA, nowe otwarcie*, <http://www.polska-zbrojna.pl/home/articleshow/5599> [dostęp: 30.04.2018].
11. *Money As A Weapon System In Afghanistan (MAAWS-A)*, USFOR-A Pub 1-06, updated January 2010, [https://www.usma.edu/cnrtd/SiteAssets/SitePages/Government%20Publications/CAL%20MAAWS-A%20\(JAN%2010\).pdf](https://www.usma.edu/cnrtd/SiteAssets/SitePages/Government%20Publications/CAL%20MAAWS-A%20(JAN%2010).pdf) [dostęp: 08.05.2018 r.].
12. *Połączona Grupa Wsparcia Logistycznego DD/4.6(B)*, CDiSSZ, Bydgoszcz 2014.
13. *Rosjanie rezygnują z transportu ciężkiego dla NATO i UE*, <http://www.defence24.pl/rosjanie-rezygnuja-z-transportu-sprzetu-nato-i-ue> [dostęp: 29.04.2018].
14. *Strategic Airlift Capabilities SAC*, http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_50105.htm [dostęp: 28.03.2018].
15. *Strategic Airlift Interim Solution SALIS*, http://www.nato.int/cps/bu/natohq/topics_50106.htm [dostęp: 28.03.2018].
16. *Umowa ACSA (US-POL-02) z dnia 3.12.2012 r.*
17. *Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o zasadach użycia lub pobytu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa* (Dz. U. z 1998 nr 162, poz. 1117 z późn. zm.).
18. *Ustawa z dnia 11 maja 2001r. o warunkach zdrowotnych żywności i żywienia* (Dz. U. Nr 63 poz. 634).
19. *Ustawa z dnia 30 października 2003 r. o zmianie ustawy o warunkach zdrowotnych żywności i żywienia oraz niektórych innych ustaw* (Dz.U. Nr 208 poz. 2020).
20. *Ustawa z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi* (Dz.U. 2016, poz. 1866).